

CHARLOTTE MUTSAERS

EEN DUBBELTALENT

ANNEKE OELE

Charlotte Mutsaers is een veelzijdig kunstenaar. Ze schildert, schrijft, maakt boekomslagen en illustraties. Eind 1985 was een grote overzichtstentoonstelling van haar schilderijen en illustraties in het Gemeentemuseum Arnhem te zien. Bovendien verscheen in november 1985 haar nieuwe boekje *Hazepeper* bij Uitgeverij Meulenhoff in Amsterdam. Op beide terreinen, het beeldende zowel als het literaire, valt het werk van Charlotte Mutsaers op door een grote mate van originaliteit en onconventionaliteit.

Charlotte Mutsaers werd in 1942 in Utrecht geboren. Ze studeerde Nederlands en gaf twaalf jaar les in dat vak. Tijdens het lesgeven volgde ze de avondopleiding schilderen aan de Rietveldacademie in Amsterdam. Nu, vanaf 1980, geeft ze zelf les in schilderen aan diezelfde Rietveldacademie. Ze woont in Amsterdam, maar voelt zich tegelijk zo aange trokken tot België dat ze sinds kort regelmatig in een appartement in Oostende verblijft.

ANNEKE OELE
werd geboren in 1949 te Geldrop. Studeerde kunstgeschiedenis. Is conservatrice hedendaagse kunst van het Gemeentemuseum te Arnhem. Publiceerde „De Seagrammurals van Mark Rothko in de Tate Gallery” in „Akt Kunsttijdschrift” (december 1984); „Yvonne Kracht, tekeningen 1974-1984, Catalogus Gemeentemuseum Arnhem” (1984); „De schilderijen van Charlotte Mutsaers, Catalogus Gemeentemuseum Arnhem” (1985).

Adres: Apeldoornseweg 142, NL-6814 BP Arnhem

Emblemata en illustraties

In 1983 verscheen het eerste boek van Mutsaers: *Het circus van de geest, Emblemata*. Het boekje bevat 27 afbeeldingen met daaronder een tweeregelig, moraliserend vers. Ze kwam op het idee van de emblemata door haar studie Nederlands. In de 17e eeuw was het genre in Nederland zeer populair. Vooral de sinne- en minnebeelden van Jacob Cats, bij de afbeeldingen van Adriaan van de Venne, werden veel gelezen. De moraal in Mutsaers' emblemata is heel wat minder burgerlijk dan die van Jacob Cats. Eerder spreekt er uit haar emblemata een behoefte zich te onderscheiden en een ondertoon van ironie. Zo geeft ze het genre in de 20e eeuw een heel nieuwe inhoud.

In 1982 illustreerde ze twee verhalen van Maarten Biesheuvel in de bundel: *Hoe de dieren in de hemel kwamen*. De illustraties verschijnen opnieuw als geheel gelijkwaardig aan het verhaal, dat in dit geval door een ander is geschreven. Een opvallend kenmerk van de houtsnedes, evenals trouwens van de emblemata, is dat de voorstellingen als het ware uit het beeld lopen.

Charlotte Mutsaers lijkt een detail uit een groter geheel gesneden te hebben. Links, rechts, boven en onder wordt het beeld afgesneden, soms de bovenkant van een hoofd. Het beeld loopt door buiten het vlak, wat aanzet tot fantaseren over de rest van de afbeelding. Doordat het beeld zo krap in de lijst zit wordt er tegelijk een zekere spanning opgeroepen.

CHARLOTTE MUTSAERS een dubbeltalent

Een emblemata.

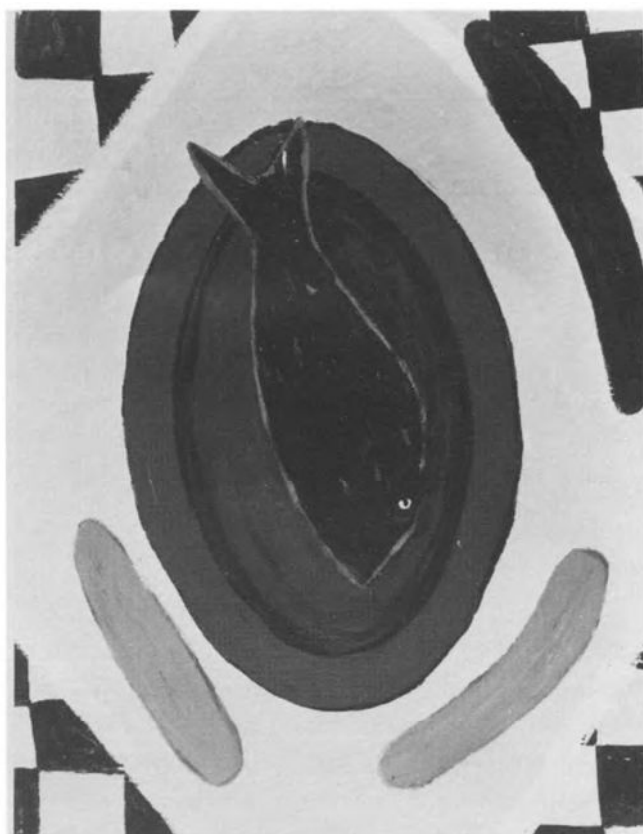
Over het feit dat ze naast het schilderen ook illustraties maakt zegt Charlotte Mutsaers in *Het Vrije Volk* van 21 november 1985:

„Vroeger was het heel normaal dat kunstenaars zich bezighielden met het illustreren van boeken. Zo zijn de fabels van La Fontaine geïllustreerd door Grandville. Ik zou nog een stapje verder willen gaan. Stap 'ns een behangwinkel binnen: je houdt het niet voor mogelijk, je weet niet wat je ziet. Niets aardigs, noch wat vorm noch wat kleur betreft. Dus zou ik heel graag behangpapier willen ontwerpen. En inpakpapier, zoals ook door de Wiener Werkstätte is gedaan. Ook Dufy heeft cadeautjespapier ontworpen”.

Schilderijen

Sinds 1982, na het illustreren van de verhalen van Biesheuvel, heeft Charlotte Mutsaers in het schilderen haar stijl gevonden. Ze besloot definitief haar eigen voorkeuren te volgen en stapte af van een impressionistisch aandoende stijl zoals ze zich die op de academie had eigen gemaakt. Haar eigen stijl kan het beste omschreven worden met de volgende woorden: heldere vormen en kleuren, vóór in het vlak geplaatste figuren, een expressionistische toets. Ze maakt haar schilderijen het liefst in serie. Dat geeft haar de mogelijkheid vorm en kleur tegen elkaar af te zetten en alle mogelijkheden van het thema uitputtend te behandelen.

Ze maakte als eerste een serie, getiteld *La belle et la bête*. In 1984 ontstond een serie

Charlotte Mutsaers, „Stilleven met vis en komkommer”, 1982, 70 x 90 cm.

Charlotte Mutsaers, „Last Tango”, 1982, 41 x 72 cm.

Piëta's en in 1985 tekende en schilderde ze *Leda en de zwaan*.

Opvallend in de onderwerpen is dat ze steeds twee figuren afbeeldt: een vrouw met een hond, Maria en Jezus, Leda en de zwaan.

Het zijn niet zomaar twee figuren: er is steeds sprake van een sterk emotionele binding.

In de serie *La belle et la bête* bijvoorbeeld verschijnt ze zelf met haar hond Dar. De uitdrukking op haar gezicht wordt overgenomen door de hond. In het ene geval kijkt de hond mee het beeld uit, bijna trots; in het andere geval houdt ze hem als een bescherming tegen zich aan.

In het thema van het schilderij *Last Tango II* komt haar fascinatie voor de dood naar voren. De tango is op zichzelf al een dans die vaak in verband gebracht wordt met de dood; tegelijk geeft het thema de spanning weer die er kan bestaan tussen twee mensen. Charlotte Mutsaers zegt erover in de *NRC* van 18 mei 1984, in een gesprek met Lien Heyting: „Ik ben eraan begonnen, toen ik bij een Argentijnse tango-avond was geweest. Die dans fascineert me enorm: twee mensen die als een rotsblok verankerd zijn, een pièce de resistance tegen de dood. De tango wordt vaak beschreven als 'het verdriet waarop je kunt dansen', dat is misschien een melodramatische typering, maar het drukt wel een contrast uit, dat me aanspreekt”.

Invloeden

Charlotte Mutsaers liet zich tijdens haar opleiding en laat zich nog steeds inspireren door de Vlaamse schilder Ensor en schilders als Munch, Matisse en Beckmann.

Als favoriete Vlaamse kunstenaars noemt ze Rik Wouters, Spilliaert, Permeke, Edgar Tijtgat en Roger Raveel. Al deze kunstenaars houden zich duidelijk bezig met schilderkunstige problemen, zoals kleurgebruik, compositie, kwaststreek, zonder de voorstelling uit het

Charlotte Mutsaers, „*La belle et la bête*”, 1983, 100 x 100 cm.

oog te verliezen. De voorstelling is een aanleiding om het schilderij te maken, maar blijft tevens een net zo belangrijk element als alle andere.

Bij Matisse vindt ze vooral haar eigen verlangen om te behagen, een verlangen naar decoratie terug. In de achtergronden van de schilderijen verschijnen soms bloemmotieven, gordijnen of simpele decoratieve elementen.

De dreiging van de dood, de symboliek ervan, herkent ze in de schilderijen van Ensor en Munch.

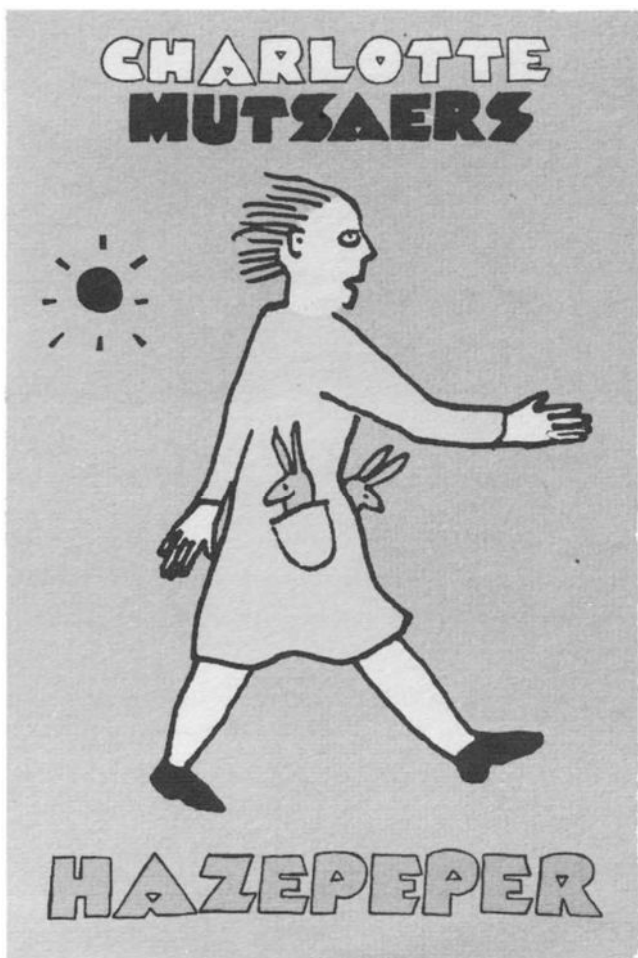
Ze laat zich daarnaast vaak inspireren door thema's en vormen van Europese volkskunst. Ze verzamelt allerlei uitingen van die volkskunst, zoals maskers, beeldjes, speel-

Charlotte Mutsaers, „*In afwachting*”, 1983, 121 x 68 cm.

CHARLOTTE MUTSAERS

een dubbeltalent

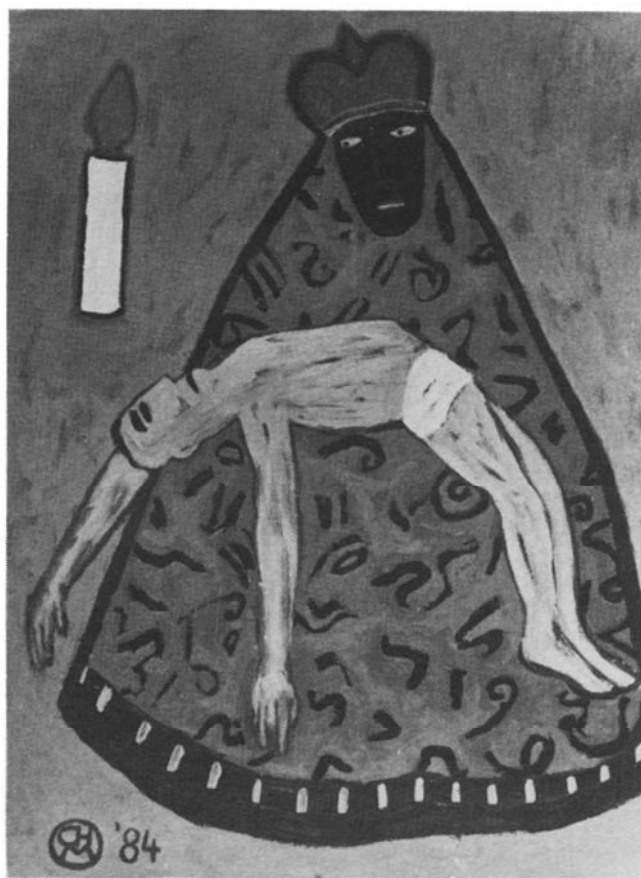
Charlotte Mutsaers, „Hazepeper”, frontpagina (1985).

goed. Deze voorliefde is vooral terug te vinden in de serie Piëta's.

Een laatste eigenschap van haar werk is het ontkennen van hiërarchische waarden. Ze erkent geen hiërarchie in het beeld, maar ook niet in de dingen onderling, in die zin dat de hond niet minder belangrijk is dan de vrouw, de vrouw niet belangrijker dan de zwaan. Ze erkent geen hiërarchie tussen mens en dier of tussen vrouw en plant. Daarnaast ziet ze geen verschil in belangrijkheid tussen illustreren of schilderen. „Alles heeft zijn eigen specifieke waarde en alles moet zo goed mogelijk gedaan worden”.

Charlotte Mutsaers, „Piëta”, 1984, 70 x 90 cm.

Charlotte Mutsaers, „Piëta”, 1984, 70 x 90 cm.

Hazepeper

Charlotte Mutsaers heeft zich het afgelopen jaar gegeven aan het schrijven van het boek *Hazepeper*; een boek dat zeer goed ontvangen is door de kritiek. Het gaat over haar drie voorliefdes: hazen, komkommers en Napoleon. Uit het boek spreekt een sterke verbondenheid met de voorwerpen uit haar jeugd. Over de steek van Napoleon staat er bijvoorbeeld te lezen:

„Toen ik klein was hadden mijn ouders in de kinderkamer een pikzwarte pendule van echt ebbenhout neergezet op een gele piëdestal. Vanwege zijn vorm werd deze standaard met klok

altijd Napoleon genoemd. Zo kon je af en toe dan ook de gekste zinnen door het huis horen vliegen:

- Is Napoleon al opgedraaid?
- Wil je tegen het dienstmeisje zeggen dat wij Napoleon zélf afstoffen?
- Napoleon staat stil.
- Napoleon loopt voor.
- Kijk uit dat je niet tegen Napoleon aanloopt! Mijn bed bevond zich vlak naast die pendule, dus ik stond met Napoleon op en ik ging ermee naar bed”.

Een gedicht uit *Hazepeper* gaat als volgt:

MARCHE SOMBRE DES COMCOMBRES

's Nachts het venster opgeschoven,
'k zie de straat geheel van boven.

Zwarte komkommers zij aan zij
dragen zomaar een hondje voorbij.

Vier witte poten wijzen omhoog,
de ruggegraat staat in een boog.

Ik krijg mijn ouders de dekens út:
'Kom snel, een parade van levend fruit!

(of zijn het nu groenten? Al sla je me dood...)
Papa verheest traanen, Mama houdt zich groot.

Hoe kán het bestaan, dat is ónze bond,
die tien jaar geleden de dood al vond!

Wat doet me dat dier nu in godsnaam benee,
was hij in de hemel soms erg ontvrec?

Mijn vader blaast zacht op zijn hondefluit
en roept op zijn liefst: 'Zeg Fox, gaan we uit?'

Gaat-ie mee naar het park of naar het café
of wil je linea recta naar zee?

Je eerbak die staat nog steeds bij de haard,
je halsbanden bleven keurig bewaard.

Je ballen, je knots zijn op zolder gestald,
maar ands je vertrek is hun leven vergald.

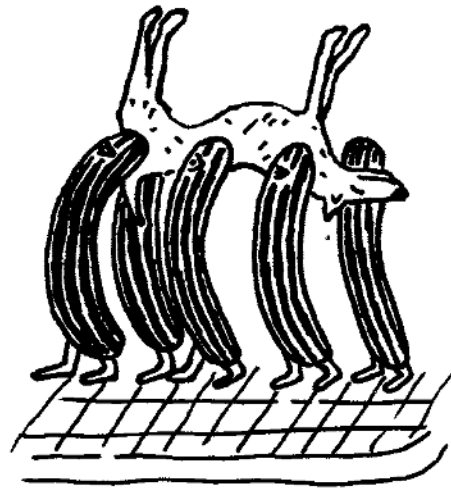
Kom, blaf naar ons terug en bijt van je af,
want voor je het weet, lig je weer in je graf!'

82

Maar Fox blijft in katzwijn en hoort ons niet,
wij kunnen gewoonweg niet meer van verdriet.

Zo zompig bonkt daar de komkommerreed,
ik durf voorlopig beslist niet naar bed.

Voor het eerst die nacht met mijn moeder verwant
slapen wij saam in de hondemaud.

83

Charlotte Mutsaers, „*Marche sombre des comcombres*”, uit „*Hazepeper*” (1985).

Van 26 april tot 9 juni 1986 zal de overzichtstentoonstelling van Charlotte Mutsaers nog te zien zijn in De Beyerd in Breda.